

TERO KAJ ESPERO - GEOLOGIO KAJ TEOLOGIO

*Prelego de Prof. Endre Dudich, Budapeŝto, Hungario, okazinta la 21-an de julio 2009
kadre de la 19-a Ekumena E-Kongreso en Vroclavo*

(Ni vivas) „...kun espero, ke la kreitaro mem ankaŭ liberiĝos el la sklaveco de pereco en la liberecon de la gloro de la idoj de Dio”. (Rom.8,1)

1. La libro de Dio

„Glore gas Dion, kio estas en la ĉieloj kaj sur la tero. Vere Dio estas la memsufiĉa, la laŭdeginda. Se ĉiuj arboj, kiuj estas sur la tero estus plumoj, kaj la maro – inko, kaj la sep oceanoj estus aldonitaj al ĝi, tamen ne elĉerpiĝus la vortoj de Dio.” (Korano 31, 27.28).

Laŭ Mohamedo la Judoj, la Kristanoj kaj la Moslimoj estas „posedantoj de la Libro”, t.e. de la Sankta Skribo, de la revelacio de la unusola Dio, Kreinto „de la sep teroj kaj sep ĉieloj”.

Sed tuj prezentiĝas problemoj.

- Kiaj konkretaj skribaĵoj apartenas al la Sankta Skribo?
- Ĉu nur la t.n. Malnova Testamento?
- Ĉu ankaŭ la Nova Testamento?
- Plej ekstreme, ĉu ankaŭ la Nobla Korano?
- Kiu decidis pri tiu, kiu skribaĵo estas kانونa, kaj kiu apokrifaj, do akceptenda, respektive forĵetenda?
- Kiu, aŭ kia institucio rajtas interpreti kaj komenti la Sanktan Skribon?

Eĉ la antikva ĉina saĝulo Lao-ce sciis, ke „*La Homo iras la vojon de la Tero, la Tero iras la vojon de la Ĉielo*”. (Tao-te-king 25)

Usona poetino (Catherine Faber) opiniis: „*Jes ja, hom-skribita estas la Biblio, sed la rokojn tute certe kreis Dio.*”

La UNO (Organizo de Unuiĝintaj Nacioj) deklaris la saman jaron 2008 Internacia Jaro de la Planedo Tero.

La IUGS (Internacia Unio de Geologiaj Sciencoj) difinis dek ĉefajn, prioritatajn temojn. Jen ili, kun paralelaj citaĵoj el la Biblio (elektitaj de K. Brezsnýánszky, geologo, prezidanto de la Hungara Nacia Komisiono pri la Internacia Jaro de la Planedo Tero.

- Ĉu estas permesite mistrakti, persekuti aliepensantojn?

Ni ja ĉiuj scias, ke la respondoj al ĉi tiuj bazaj demandoj estas ege diversaj, eĉ kontroversaj. Kaj tio havis bedaŭrindajn, eĉ hontindajn, tragikajn konsekvencojn dum la historio de la homaro, inkluzive la nuntempon. Mi diras nur unu vorton: Jugoslavio.

Tiamaniere por ni, la kristanoj, la Biblio estas nia komuna trezoro, pli granda valoro ol oro.

En Hungario, la spiritaj gvidantoj de la tri t.n. historiaj eklezioj, la katolika, la luterana kaj la kalvinana, kune deklaris la jaron 2008 *Jaro de la Biblio*. La devizo estis: *Feliĉa estas, kiu legas ĝin.*

2. La libro de la Naturo

1. La subsurfacaj akvoj - la plej granda provizo de trinkakvo: “...*en la dezerto fontas akvo kaj riveretoj fluas en la arida lando...*” (Jes 35, 6).

2. La naturaj danĝerfontoj minacantaj la homajn komunumojn: “...*kaj pluvegis, venis inundo, blovis ventego, frapis la domon; tiu kolapsis kaj detruigis*” (Mat 7, 27).

3. Tero kaj sano – por konservi la sanan vivmedion: “*La lando, kiun ni trapasis, estas tero konsumanta siajn loĝantojn...*” (Nom 13, 33)

4. Ŝanĝiĝoj de la klimato – dum la terhistorio kaj nun: “*Kaj mi vidis: jen venis kirloventego el la nordo, kaj granda nubo kun*

ofta fulmotondrado...” (Jeh 1, 4).

5. Koscia mastrumado pri la energifontoj kaj mineralaj krudaĵoj: *“Vere la arĝento havas minejon, kaj la oro lokon, kie ĝi estas purigata. La feron oni prenas el la tero, kaj oni fandas la ŝtonon je erco...”* (Job 28, 1-2).

6. Esploro de la terinterno, ekkono de ties strukturo: *“La alto de la ĉielo, la profundo de la tero estas neesplorableblaj”* (Sen 25, 3).

7. Esploro de la oceanoj kovrantaj du trionojn de la tersurfaco: *“Kaj nomis Dio la seklandon tero, kaj la kunfluintajn akvojn maro”* (Gen 1,10).

8. Kreado de scienca bazo por la sekura konstruado kaj funkciigo de megapolisoj: *“Venu, ni konstruu urbon kaj turon kiu atingos la ĉielon”* (Gen 11, 4).

9. Daŭrigebla utiligado de la grundoj: *“Kaj vane eluziĝas via forto, ĉar la tero ne donas al vi rikolton”* (Lev 26, 20).

10. Protekto de la biosfero, de la vivularo de la Tero: *“Kaj diris Dio: pleniĝu la akvoj*

je vivaj bestoj, kaj flugadu birdoj super la tero” (Gen 1, 20).

La Hungara Nacia Komitato aldonis unu temon pli:

11. Nia protekta ŝildo – la magneta kampo de Tero.

La kompetentaj fakuloj konvenintaj en la centro de UNESKO (Parizo) formulis kaj akceptis Deklaron, kun la devizo: *„Ni igu la Teron pli agrabla hejmo de la homaro!”* Ili deklaris kvin postulojn al la decidofarnatoj de la mondo, ke ili:

1. Liberigu la tuton de la pri-tera informaro;
2. Ne malhelpu, sed instigu la akiron de novaj ekkonoj kaj inventoj;
3. Subtenu la diversajn aranĝojn de la Internacia Jaro de la planedo Tero;
4. Prilabor(ig)u novajn strategiojn de longtempa daŭrigebla disvolvo;
5. Plibonigu la kondiĉojn de la instruado de la tersciencoj sur ĉiuj niveloj.

3. Ni legu ambaŭ librojn!

La Hungara Nacia Komisiono pri la Internacia Jaro de la planedo Tero decidis organizi kunvenon por ekzameni kaj pridiskuti, ĉu ekzistas aŭ ne reala konflikto inter la kristana religio kaj la nuntempa stato de la terscienco, pli ol 350 jarojn post la fi-fama kontroverso inter la ter-centra planedsistemo de la antikva Greko Ptolemajo kaj la sun-centra sistemo de la Polo - torunano - Nikolao Koperniko.

Ekzemple:

• Ĉu la Tero estiĝis dum ses tagoj, kiel rakontas la plej unua ĉapitro de la Biblio (Gen 1), aŭ dum kelkaj jarmiloj, kiel kalkulis iuj rabenoj kaj teologoj, (ekz. la irlanda ĉefepiskopo James Ussher en 1654 el-kalkulis 4004 jarojn, do nia jaro 2009 estus la 4359-a), aŭ dum preskaŭ kvin miliardoj da jaroj, kiel asertas la geologoj surbaze de la esploroj pri la radiaktiva disfalo de iuj el-

ementoj?

• Ĉu la vivuloj – mikroorganismoj, plantoj, animaloj kaj la Homo estas kreitaj de Dio senpere, unuope., „laŭ siaj specioj”, kiel la svedo K. Linné ankoraŭ opiniis en la 18-a jarcento, aŭ ili evoluis paŝo-post-paŝo dum la terhistorio, laŭ la franco J. B. Lamarck, la brito Ch. Darwin kaj aliaj biologoj?

• Ĉu iu miraklaj eventoj priskribitaj en la Biblio, kiel ekzemple la diluvo, la sekpieda trapaso de la Ruĝa maro, la perejo de la urboj Sodoma kaj Gomora estas tersciencie klarigeblaj?

• Kion ni opinias pri la estonto – kaj ebla apokalipsa fino – de nia Tero?

La ideon favore akceptis ambaŭflanke la kompetentaj instancoj, kaj dek civilaj organizaĵoj. Nter ili estis la Kalvinana Universitato „Gáspár Károli” de Budapeŝto tra la Luther-Asocio ĝis la Hungaria Geologia

Societo.

El ties kunlaboro rezultis publika konferenco aranĝita la 16-18-an de oktobro 2008, en la F. Liszt Kultura Centro de la okcident-hungaria urbo Sopron.

La altaj protektantoj estis unuflanke:

Lia Eminenco kardinalo Péter Erdő, ĉefepiskopo de Esztergom-Budapeŝto, primaso de Hungario, kaj aliflanke

Profesoro pri fiziko József Pálincás, prezidanto de la Hungara Akademio de Sciencoj.

Malfermis la aranĝon la urbestro de Sopron kaj la rektoro de la Okcident-hungaria Universitato.

Sep teologoj kaj dek-tri natursciencistoj prezentis entute 20 prelegojn. Jen kelkaj titoloj kaj aŭtoroj:

La Ĉielo en la antikva orienta mondkoncepto (I. Karasszon, kalvinana teologo).

Kaŝitaj aspektoj de la rakonto de la Biblio pri la kreado (J. Zsengellér, kalvinana teologo).

Kunligiĝo de Tero kaj Ĉielo en la natursciencoj (S. Bérczi, astronomo).

Ekkono nun laŭ parto... (T. Zelenka, geologo).

La geologia principo de aktualismo (ke ĉiam agadis la samaj fortoj kiuj nun) ĉe la Ekleziulo kaj ĉe la apostolo Petro (T. Madarász inĝenier-geologo, respektive I. Viczián, geologo).

La evolu(cio) el la vidpunkto de praktikanta geologo (J. Kókay, geologo).

Profundaj terhistoriaj radikoj de la homiĝo (J. Sipos, biologo, katolika monako).

Scienco kaj religio - en la inundo de pseŭdosciencoj kaj pseŭdoreligioj, kun speciala atento al la fenomeno New Age (L. Szarka, geofizikisto). Ĉi tiu prelego elvokis speciale grandan intereson.

Ebla terscienca ekspliko de kelkaj bibliaj eventoj (G. Vitális, geologo).

Kristana interpreto de la evoluo (P. Bol-

beritz, katolika teologo).

Evoluciista hungara katolika prelato (O. Prohászka) en 1902 (E. Dudich, geologo).

La motivo de nova ĉielo kaj nova tero en la Apokalipso (G. Vladár, kalvinana teologo).

Poste ĉe „ronda tablo” tri teologoj (katolika profesoro pri teologio, kalvinana episkopo,, luterana vicepiskopo) kaj kvar natursciencistoj (geofizikisto, kemiisto, kaj du geologoj) klopodis ordigi la diritaĵojn kaj tiri konkludojn. Gvidis la interparoladon J. Juhász, direktorino de la budapeŝta Katolika Radio.

Ankaŭ mi prelegis, kaj havis la honoron partopreni en la rondtabla konversacio, reprezentante la budapeŝtan Filozofian Diskuttrondon. Kompreneble mi substrekis la rolon, kiun devas ludi la filozofio, kiel ponto inter la naturscienco kaj la teologio.

Ĉeestis 100 - 150 aŭskultantoj, kiuj povis rigardi ankaŭ escepte riĉan ekspozicion de variaj eldonaĵoj de la Biblio en multaj lingvoj, kaj aŭskulti poeziaĵojn kaj kantojn.

Jen la resumaj dek punktoj:

1. Naturaĵo kaj supernaturaĵo, scio kaj kredo, scienco kaj religio ne estas kontraŭdiraj, sed komplementaj.

2. Kontraŭ ties kontraŭstarigo kaj intenca konfliktigo la natursciencistoj kaj la teologoj devas agi kune, speciale kontraŭ la pseŭdosciencoj kaj pseŭdoreligioj.

3. La ekkono per kredo ne ekskludas la ekkonon per racio, sed larĝe malfermas ĝin; ne detruas ĝin, sed konstruas sur ĝi.

4. Ĉi tiu konferenco demonstris, ke la tersciencistoj kaj la teologoj pretas kaj povas kompreni la faklingvaĵon unu de la alia.

5. Koncerne ambaŭ fakojn terura manko de konoj kaj perdo de valoroj karakterizas la ĝeneralan opinion de la socio.

6. Ni devas prezenti kaj la malkovrojn de la scienco, kaj la bonajn novaĵojn de la religio en lingvaĵo komprenebla por nefakuloj,

laikoj.

7. Ĉiuj-ĉi devas iĝi libere alireblaj por ĉiu, eluzante la eblecojn de la medioj / amaskomunikiloj.

8. La principo de necesa kaj sufiĉa kaŭzo devas esti konsekvence aplikata.

9. La „malpleniĝintajn” nociojn kaj terminojn ni metu flanken, sed ni reprenu la neglektitajn - forgesitajn valorojn, en nova, aktuala formulado.

4. Malsamaj opinioj

Do oni povus pensi: bonege, ĉio estas en ordo, la fantomo de imagita kontraŭdiro estas forpelita. Bedaŭrinde tio estas iluzio.

Krom tiuj, kiuj pro diversaj kialoj forĵetas aŭ tutsimple ignoras la Bibliion – liberpensuloj, agnostikuloj, skeptikuloj, ateistoj ktp., estas kaj restas kontraŭuloj ankaŭ de la alia ekstremo: adeptoj de la (nova) kreadismo (Creation Research) kaj fundamentistoj, kiuj akceptas laŭvorte la Bibliion.

La 13-14-an de decembro 2008 okazis en Hungario alia konferenco, ĉi-foje en la orient-hungaria urbo Debrecen, GeMini (Genezo Mini Konferenco – Mirakloj de la

10. Nia estonto estas ne-antaŭdeterminita, kaj por ni antaŭsciebla, ĉar la Homo havas parton en la libereco de Dio.

Pri la evento raportis pluraj gazetoj kaj forme de intervjuoj ankaŭ la Katolika Radio.

La materialo de la Konferenco jam aperis ankaŭ libroforme en Budapeŝto, ĉe la eldonejo Hantken, 140 p., kun anglalingva resumo.

Kreado).

Organizis ĝin la Protestanta Kread-esplora Rondo de la Asocio de la Biblio, kaj la Asocio de Kreado.

Estis prezentataj studoj, kiuj neas la evoluon de la tera vivularo, kaj interpretas laŭvorte la rakonton de la libro de Genezo pri la ses-taga kreado. La temoj pritraktitaj estas:

Sciencaj faktoj apogantaj la biblian rakonton pri la kreado,

Mirakloj de la kreado: post la diluvo, en la ĉelo, en la genetiko, en la homa korpo, en la paleontologio (la scienco pri la iamaj vivuloj).

5. Kaj ĉi-jare?

2009 estas jubilea jaro: nome la 150-a datreveno de la apero de la fama verko de Charles Darwin. Ties kompleta titolo estas:

„Pri la origino de specioj per natura selektado aŭ la prezerviĝo de favoritaj rasoj en la lukto por vivo.” (450 p., Eld. John Murray, Londono, novembro 1859).

Jen unu kaŭzo – aŭ preteksto – pli, daŭrigi la disputadon ŝajne neniam finiĝontan. Malgraŭ tio, ke Ch. Darwin mem deklaris je la fino de sia verko:

„Grandioza estas tiu ideo, laŭ kiu la vivo kun siaj diversaj fortoj origine igis enspirata nur en kelkajn formojn, au nur en unusolan, kaj...el tiu simpla komenco evoluis, kaj ec nun evoluas, senfine multaj belegaj kaj mir-

indaj formoj.”

Interese estas, ke la Anglikana Eklezio la 14-an de septembro 2008 oficiale petis pardonon ne li:

„Charles Darwin, 200 jarojn post via naskiĝo la anglikana eklezio ŝuldas al vi pardonpeton pro tio, ke ĝi miskomprenis vin kaj instigis ankaŭ aliulojn al tio. Homoj kaj institucioj faras erarojn, kaj la kristanoj kaj la eklezio ne estas esceptoj.”

Cetere, la nunan jaron 2009 la UNO deklaris Internacia Jaro de la Astronomio. Reviviĝas kaj plivigliĝas la diskuto, originale scienc-fikcia, ĉu ekzistas vivaj, eble eĉ racihavaj estaĵoj sur aliaj ĉielkorpoj. Kompreneble ankaŭ tiuj demandoj estas tiklaj por

kristanaj fideluloj. Do oni pasas de la afero de Galileo Galilei (1632) al tiu de Giordano Bruno (1601)

Sed tio jam neniel apartenas al la temo de jena prelego.

Finvortoj

Scio kaj kredo estas la du flugiloj de la homa animo strebanta al la absoluta Vero – al Dio.

„Kion mi havas en la ĉielo, kaj en kio mi povus havi plezuron sur la tero., krom vi, Sinjoro mia? Frapu mian korpon, mian koron pere, la Dio de mia koro, mia trezoro estas poreterne la Sinjoro.” (Psa 72, 25-26).

„Ĉar la montoj formoviĝas kaj la montetoj ekstremegas, sed mia mizerikordo ne forlasas vin., kaj la alianco de mia paco ne ŝanceliĝas, jen kion diras via indulga Sinjoro.” (Jes 54, 10).

Pri la aŭtoro - DUDICH, Endre (1934 Budapeŝto, Hungario)

Geologo, biologo-kemiisto, tit. Profesoro pri geologio de Okcident-hungaria Universitato (Sopron), eksa vicdirektoro de Hungara Geologia Instituto, honora prezidanto de la Filozofia Diskutrondo (Budapeŝto), eksperto de UNESKO pri sciencoj, membro de ISAE, aŭtoro de „*Ĉu vi konas la Teron?*” kaj „*La lumo nutranta*”. Esperantisto ekde 1962, li estas Asocia profesoro de Akademio Internacia de la Sciencoj (AIS), honora prezidanto de Hungaria Esperanto-Asocio (HEA) kaj honora membro de Universala Esperanto-Asocio (UEA). Prelegis en la 17-a Ekumena Esperanto-Kongreso en 2005 (“*Neebla lando*”), Piliscsaba, Hungario.

H-1053 Budapest, Károlyi M. u. 14/B, dudich@t-online.hu